

Shnizer M. M., lecturer in philosophy, Uzhgorod National University (Ukraine, Uzhgorod), lepan@ukr.net

Metaphor in philosophy and philosophy in metaphor

Often philosophers disregard the scientific style to present their ideas, instead they prefer images, metaphors and sententious sayings, because these tools are more effective for the purpose of philosophical practices the priority of which is not factographic value of concept, but the creative potential of postconceptual tools. Metaphor is an effective tool of philosophical thinking. It ensures flexibility, creativity and heuristicity of articulation.

Keywords: needs of philosophical practices, linguistic tools, reflection, instrumental potential of metaphor, specifics and rules of metaphor articulation.

* * *

УДК 2–1

Возняк С. В.,
кандидат філософських наук, доцент
кафедри філософії, соціології та релігієзнавства,
Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника (Україна, Івано–Франківськ),
StepanWozniak@gmail.com

ПРИРЕЧЕНІСТЬ ФІЛОСОФІЇ НА МЕТАФІЗИКУ

Ставиться мета за допомогою феноменологічного опису і категоріального аналізу прояснити і виявити те, що в метафізиці є настільки важким тягарем для мислення, що викликає потребу в дистанціюванні та подоланні, за яким все одно слідує нове повернення. Для даного дослідження найбільш значима метафізика не стільки як специфічна область знання, скільки як спосіб організації думки. Оскільки метафізика стосується всього, що виходить за рамки чуттєвого досвіду, вона здатна виступати синонімом філософії взагалі. Думка, орієнтована на рефлексивну аналітичність і системність неминує виявляє межу – але не як обмеження, що сповіщає капітуляцію, але як роботу з позамежним. Це може бути пов'язано з тим, що сам спосіб людського буття метафізичний. Екстатичність людини по відношенню до природного і чуттєвого в разі потреби відсилає нас до того, що сутнісні визначення людини знаходяться по той бік її природного початку.

Ключові слова: метафізика, над–досвідне, інакшість, феноменологія, межа–початок.

Основна ідея даного тексту полягає в тому, що метафізика, в яких би граничних або часткових, оціночних або позаоціночних визначеннях її не брати, була і залишається необхідною та стійкою до будь–якої спроби усунення складовою філософського мислення на всіх його рівнях. Чому ж метафізична насиченість та інтонованість мислення може виявитися «проблемою»? Причому проблемою настільки серйозною, що сучасна думка наполегливо намагається позбутися від усіляких метафізичних «вигадок», «надбудов», самодостатніх і невідомо яким чином даних сутностей (ще й – перших, граничних). Це чітко видно у спробах привести філософію до науково комфортної покірності і ідеологічної пластичності та універсальності. Для сучасної, «фізично» (природничо і прагматично–«користально») налаштованої людини мета–фізичне стає деяким поза–науковим, езотеричним жахом, світоглядною містикою, ще не релігією, але вже точно не наукою. Г. Марсель констатує наявність філософії, «такої, що втратила чутливість до метафізичного» [8, с. 237]. Більше того, всередині самої філософії, що розуміється як історичне розгортання думки, чітко простежується певна «складність» у відносинах зі своїм метафізичним началом. То метафізика виявляє себе як абстрактний раціоналізм, глобальна систематика і некритична догматичність (котра переможена новоєвропейським емпіризмом в опорі на номіналістичні

тенденції, І. Кантом, Г. Гегелем, О. Контом, Ф. Ніцше, М. Гайдеггером), то піддається жорсткій редукції зі боку феноменологічних і взагалі гносеологічних напрямків філософії як область, що підлягає винесенню «за дужки» можливостей пізнання.

Втім, суть справи, і, отже, мета даного роздуму – не виправдання або засудження метафізики, винесення її історико–філософського вироку або ж навпаки, знаходження нових підстав для розгортання її положень, але за допомогою феноменологічного опису і категоріального аналізу прояснити і виявити те, що в метафізиці є настільки важким тягарем для мислення, що викликає потребу в дистанціюванні і подоланні, але за чим слідує нове повернення.

Системно прояснюючий характер даного дослідження передбачає звернення до проробленої традиції, що можливо зробити, виявляючи основні тенденції історичних доль метафізики. Кінець ХХ – початок ХХІ століття може бути названий часом «реабілітації метафізики як способу мислення, сумісного з аксіологією сучасної науки» [4, с.199]. Навіть роботи навчально–дисциплінарного характеру орієнтовані на проблематизацію предметних тим метафізики [3; 9; 11; 12; 18]. Для даного дослідження найбільш значима метафізика не стільки як специфічна область знання (що цілком традиційно і не може бути скасовано), скільки як спосіб організації думки – це предствлено Г. Марселем, який шукає думки, що архітектонічно не співпадає зі структурою нашого звичного світу [8, с. 231], Ж. Бенуа, що говорить про феноменологічну метафізику [1, с. 211] і пошук достовірності і присутності, що віднаходиться у самоданності [1, с. 210]. Дедалі частіше метафізику розглядають «по рубриці» практичної філософії – або як пролегомени до етики (Дж. Куперман [16]), або як нову парадигму гуманітарної культури [10]. Хоча це не може вважатися новацією нашого століття – вже Кант говорив про метафізику як культуру людського розуму [5, с. 496], що і актуалізували в своїй філософії Е. Кассирер, Н. Бердяєв, Г. Марсель, М. Хайдеггер. Е. Кассирер наводить слова Канта: «Математик, естетик, натурфілософ – чого досягають вони, гордовито насміхаючись над метафізикою? У глибині їх душі звучить голос, який завжди вимагає від них вжити будь–яку спробу в цій області. Якщо вони не шукають своїх останніх цілей в задоволенні бажань цього життя, вони, будучи людьми, не можуть не поставити запитання: Звідки я? Звідки все? Астроном ще більше зайнятий цими питаннями. Він не може втриматися, щоб не шукати щось, здатне дати йому задоволення. При першому ж судженні, яке він виносить, він опиняється в області метафізики» [6, с. 133–134]. У світлі цих кантівських слів критично–негативістське ставлення до метафізики різних варіантів позитивізму (від О. Конта до Р. Карнапа) бачиться наївним і непродуманим. Але іронічний негативізм по відношенню до метафізики сциєнтистськи орієнтованої думки не раз ставав предметом аналізу [1; 20], нові евристичні потенції виникають при розгляді випадів проти метафізики релігійної думки. Найбільш виваженою і показовою в цьому плані бачиться установка томізму (Е. Корет, Н. Лобкович, Ж. Маритен, Х. Субіру) – велич метафізики в її бажанні «перейти від споглядання речей до розумного осягнення», що відкриває «доступ до нематеріального, до світу реальностей, вже існуючих

або таких, що можуть існувати незалежно від матерії» [7, с. 112], але метафізика шукає і чистого споглядання, вона хоче перейти від міркування до чистого мислення [7, с. 111], і тоді вона називає Бога не його ім'ям [7, с. 107] – в чому її злиденність. Таке розуміння метафізики можна назвати інтелектуалістським – в той час, як Ж. Бенуа, директор паризького Гуссерль-архіву, говорить про феноменологічну метафізику, що відповідає радикалізації феноменології, про що говорить М. Гайдеггер в своєму подоланні метафізики, що практикують французькі феноменологи М. Анрі, М. Дюфрен, Ж.–Л. Маріон, М. Рішірі і що представлено в православному богослов'ї (показовою є робота Д. Мануссакіса «Бог після метафізики», в якій «слово про Бога», тобто інтелектуалістський вимір богослов'я, виявляє «слово Бога», тобто стає богословською естетикою). На наш погляд, радикалізація феноменології, тобто застосування феноменологічного аналізу до самої феноменології і може бачитися основним змістом гайдеггерівського подолання метафізики. Це питання залишається в полі зору філософії і в XXI столітті [1; 19; 21]. Тенденція подолання метафізики, прокладена гайдеггерівською критикою, бачиться найбільш продуктивною – не скасовуючи метафізики, ставиться завдання подолати її обмежені історичні форми. Існує традиція називати таке подолання «постметафізичним мисленням», що в першу чергу пов'язано з ім'ям Ю. Хабермаса [2], але на наш погляд, словесна інновація викликана модою на всілякі «пост» і не вносить прояснюючого світла.

Отже, що бачиться найбільш істотним в метафізиці як способі мислення, які обрії вона відкриває і в які спокиси вводить мислителя? Мета-фізика, виходячи з особливостей давньогрецької мови, може розумітися по-різному: і як те, що слідує «після» фізики (фюзіса, природи, натури), «до» фізики, і як те, що є «понад»-фізичним, над-чуттєвим – можливі варіанти інтерпретації префіксу «мета» не вичерпуються даними переліком. Загальним для всіх відтінків є деяка граничність в позначенні. Метафізика це одночасно наука про початки і підстави, відповідно до Аристотеля, але вона ж явно говорить про межі, завершення, кордони можливого, оскільки о-креслює, обмежує фізичне, природне, бо свідчить про те, що є щось поза сферою безпосередньої даності позначеного природного: «область філософії, яка безпосередньо займається осмисленням нечуттєвого або надчуттєвого» [11, с. 9]. У найширшому сенсі метафізика стосується всього, що виходить за рамки чуттєвого досвіду, і тому цілком здатна виступати синонімом філософії взагалі. Думка, орієнтована на рефлексивну аналітичність і системність, неминуче виявляє межу – але не як обмеження, що сповіщає капітуляцію, але як роботу з позамежним. Всі «прокляті» філософські питання (вони ж світоглядні) про сутність людини, про першооснову світу, про межі пізнання, про існування абсолюту, про належну або неналежне діяння – метафізичні, оскільки самим фактом свого існування свідчать про вихід людської істоти за межі деякої простої природної даності і самоочевидності. Ж. Бенуа, звертаючись до критики Р. Карнапа, бачить її коріння саме в проблемі мови [1, с. 217]. Проблема усунення фраз-описувань, яку намагається вирішити аналітична філософія, якраз і вказує на неминучість виходу за межі будь-якої структури і системи – умовою будь-якої структури є наявність

структурного принципу, не вписаного в структуру. І, отже, «світ людини спочатку і невіpravно занурений в метафізичні начала, які, правда, людьми найчастіше не помічаються, точно так само, як не помічаються округлість землі, сила тяжіння, тиск повітря, сила зчеплення клітин в організмі тощо» [11, с. 12].

Метафізика – умоглядне вчення про надчуттєве, що відкривається наддосвідно, і це «ускладнює» будь-яке мислення. Уже в самому іменуванні чується деяка фатальна недосяжність начал, про які говорить метафізика, оскільки чуттєво-феноменально вони нам дані бути не можуть, а розум, якому вони можуть відкритися, ще треба привести у відповідність з ними. Сама смислова насиченість мета-фізичного ставить одиничний пізнавальний «розум» дослідника під сумнів саме в силу його одиничності: для пізнання необхідно виявити способи пізнання, а для того, щоб виявити зазначені способи, необхідно виявити ті начала розумного, які обумовлюють особливості пізнання. Виходить, що ми в своїй спрямованості до метафізичного приречені ходити по позначеному колу не-знання. Звертаючись до Ж. Марітена, ми здатні говорити про Бога тільки своєю мовою, а ніяк не його [7, с. 107].

Тут дуже чітко видно «тяжкість» метафізичного: «до» фізики, або «після» фізики, але в будь-якому випадку воно – по той бік, за межами певної простої природної даності. Але ми-то перебуваємо «по цей» бік. Яким чином слід говорити про ті сутності, які поза нашим «віданням»? Перше, що слід встановити, це різниця архітектонік, що М. Гайдеггер назвав «онтологічним розрізненням», нечутливість до якого і стала спотворенням оптики європейської метафізики. Г. Марсель розкриває сенс інакшості: «Отже, хіба не очевидно, що коли ми говоримо про інший світ, то на увазі маємо не якусь віддалену область, відокремлену від нашої просторою або якийсь кордоном, але саме деяку архітектоніку, котра не тільки не збігається зі структурою нашого звичного світу, але нескінченно її перевершує» [8, с. 231]. К. Уїтні говорить про необхідність виводити нас з нашого сучасного самовдоволення щодо буття [21].

Втім, це питання досить швидко трансформується в дещо інше, вельми поширене в сучасному світі: а чи варто взагалі говорити про такі сутності? Тим більше, що скільки б ми не зверталися до глибин знань про надчуттєві засади світу, ніякого твердого, корисного чи конструктивного результату вони нам не дадуть. Метафізика, титулована Аристотелем як найвища і найбільш чиста наука, з легкістю може бути названа найбільш некорисною. Причому мова не тільки про корисність в розумінні прагматичного, конструктивістськи-користувально, «юзерськи» налаштованого розуму (точніше, розсудку): метафізичне жодним чином не дає нам твердих, впевнених знань про нашу природу, сутність, призначення, походження тощо. Звертаючись до М. Гайдеггера, в своїх власних підставах ми ніколи не засвідчені, і це не-засвідчення є нашою мета-фізичною долею, уникнути якої ми не в силах, як би не намагалися. Тим не менш «складність» взаємин різних філософських напрямків з метафізикою завжди розгортається однаково: заперечуючи, дистанціюючись від метафізичного, до нього завжди повертаються. Це найбільш чітко видно на прикладі німецької класичної філософії: почавши з критики метафізичного догматизму, вона завершується створенням найбільш повної,

всезагальної і приголомшливо потужної метафізичної системи в історії західної філософії. Йдеться, звісно, про філософію Гегеля, яка знімає протиріччя між метафізикою і діалектикою, оскільки діалектика є єдиним адекватним способом осмислення метафізичної реальності. Якщо Слотердайк називає Гегеля «фараоном метафізики», то в англійській філософії XXI століття звично говорити про «неметафізичного Гегеля» [15; 17].

Яскравим прикладом «повернення» до метафізичного може бути розгортання феноменології від Гуссерля до Гайдеггера. Починаючи з критики самодостатніх, само-даних сутностей і винесення їх «за дужки» в спробі відокремити зміст свідомості від того, що їм не є (і, як наслідок, не може бути предметом думки), феноменологічна максима «до самих речей!» звертається у гайдеггерівській філософії до буття як до головної і єдиної «речі», яка може бути виявлена лише метафізично, оскільки «рiччю» в прямому сенсі не є. Ж. Бенуа згадує про вихідну «антиметафізичність» феноменології, однак установка на пошук першої, вихідної достовірності виявляє єдність завдань феноменології і метафізики [1, с. 210]. Навіть вкрай негативно налаштовані до всіляких «метафізичних вигадок» прагматизм, позитивізм і конструктивізм – в певному сенсі метафізично інтоновані, оскільки навіть найвужльгарніше заперечення будь-якої метафізичної реальності – виходить з якогось загального початку, з установки на пояснення деякої загальної картини світу, в якій зазначена реальність заперечується. Строго кажучи, будь-яка спроба говорити про деякі загальні, фундаментальні визначення реальності – метафізично обумовлені, бо звертається до надчуттєвого, сутнісного.

Доводячи сказане до логічної завершеності, слід ствердити, що сам спосіб людського буття – метафізичний. Діалектична поза-покладеність і всередину-вкінченість людини по відношенню до природного і чуттєвого з необхідністю відсилають нас до того, що сутнісні визначення людини – поза її віданням, вони по той бік її природного начала. Поза всяким сумнівом, подібне визначення без детального і прискіпливого аналізу залишиться загальним, дещо абстрактним твердженням, знову-таки, порожнім «метафізичним міркуванням», але виявлення і глибинне дослідження людського буття в його граничних вимірах якраз і є головним завданням філософії.

Можна зробити висновок, що філософія необхідно приречена на метафізику, оскільки філософія – це завжди мислення, а мислення – це завжди перебування–в і виходження–на горизонти всезагальності і цілісності. Всезагальне, в свою чергу, завжди є деяке начало, яке поза чуттєво-природною даністю, бо не існує речі, яка іменується «всезагальне». В тому-то й складність філософського (а за великим рахунком, будь-якого – і повсякденного, і наукового) мислення: уникнення всезагального, надчуттєвого і умоосяжного, уникнення питання про сутність суперечить самому способу здійснення мислення. Втеча від метафізики завжди обертається втечею від мислення взагалі.

Список використаних джерел

1. Бенуа Жослен. Преодолення метафізики / Жослен Бенуа; [пер. с франц. И. И. Блауберг] // Историко-философский ежегодник '2010. – М.: Центр гуманитарных инициатив, 2011. – С.205–222.

2. Габермас Юрген. Постметафізичне мислення / Юрген Габермас; [пер. з нім. В. Куплін]. – К.: Дух і Літера, 2011. – 280 с.

3. Гусев В. І. Вступ до метафізики: Навчальний посібник / В. І. Гусев. – К.: Либідь, 2004. – 488 с.

4. Доброхотов А. Л. Возвращение метафізики, или какие действительные успехи сделала метафізика со времен Парменида / А. Л. Доброхотов // А. Л. Доброхотов. Избранное. – М.: Территория будущего, 2008. – С.199–215.

5. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант; [пер. с нем. Н. Лосский]. – М.: Мысль, 1994. – 591 с.

6. Кассирер Э. Жизнь и учение Канта / Э. Кассирер; [пер. с нем. М. И. Левина] // Жизнь и учение Канта / Э. Кассирер. – СПб.: Университетская книга, 1997. – С.7–325.

7. Маритен Ж. Величие и нищета метафізики / Ж. Маритен; [пер. с фр. Р. А. Гальцева] // Маритен Ж. Избранное: Величие и нищета метафізики. – М.: РОССПЭН, 2004. – С.107–129.

8. Марсель Г. О смелости в метафізике / Г. Марсель; [пер. с фр. В. П. Визгин] // Марсель Г. О смелости в метафізике: Сборник статей. – СПб.: Наука, 2013. – С.229–243.

9. Метафізика: Учеб. пособие / Под ред. Б. И. Липского, Б. В. Маркова, Ю. Н. Солонина. – СПб.: Изд-во С.–Петербург. ун-та, 2008. – 563 с.

10. Перспективы метафізики: классическая и неклассическая метафізика на рубеже веков / Под ред. Г. Л. Тульчинского, М. С. Уварова. – СПб.: Алетейя, 2001. – 415 с.

11. Петрушенко В. Начала метафізики (обзор истории и проблематики) / В. Петрушенко. – Днепропетровск: «ФЛП Середняк Т. К.», 2014. – 320 с.

12. Толстенко А. М. Европейская метафізика: от бытия–как–природы к бытию–как–истории / А. М. Толстенко. – Санкт-Петербург: Гуманитарная Академия, 2011. – 383 с.

13. Хайдеггер М. Преодоление метафізики / М. Хайдеггер; [пер. с нем. В. В. Бибихин] // Время и бытие: статьи и выступления / М. Хайдеггер. – М.: Республика, 1993. – С.177–192.

14. Kahane Guy. The Value Question in Metaphysics // Philosophy and Phenomenological Research. – 2012. – Volume 85, Issue 1, July. – P.27–55.

15. Knappik Franz. Hegel's Essentialism. Natural Kinds and the Metaphysics of Explanation in Hegel's Theory of 'the Concept' // European Journal of Philosophy. – 2016. – Volume 24. Issue 4. – P.760–787.

16. Kupperman Joel. Metaphysics as Prolegomenon to Ethics // Midwest Studies in Philosophy. – 2000. – Volume 24. Issue 1. – P.1–16.

17. Lumsden Simon. The Rise of the Non-Metaphysical Hegel // Philosophy Compass. – 2008. – Volume 3. Issue 1. – P.51–65.

18. Macdonald Cynthia. Varieties of things: foundations of contemporary metaphysics. – Oxford: Blackwell, 2005. – 278 p.

19. Mei Todd S. Heidegger and the appropriation of metaphysics // The Heythrop Journal. – 2009. – Volume 50. Issue 2. – P.257–270.

20. Vrahimis Andreas. Modernism and the Vienna Circle's critique of Heidegger // Critical Quarterly. – 2012. – Volume 54, Issue 3. – P.61–83.

21. Withy Katherine. The Strategic Unity of Heidegger's The Fundamental Concepts of Metaphysics // The Southern Journal of Philosophy. – 2013. – Volume 5. Issue 2. – P.161–178.

References

1. Benua Zhoslen. Preodolenija metafiziki / Zhoslen Benua; [per. s franc. I. I. Blauberger] // Istoriko-filosofskij ezhegodnik '2010. – M.: Centr gumanitarnyh iniciativ, 2011. – S.205–222.

2. Gabermas Jurgen. Postmetafizichne mislennja / Jurgen Gabermas; [per. z nim. V. Kuplin]. – K.: Duh i Litera, 2011. – 280 s.

3. Gusev V. I. Vstup do metafiziki: Navchal'nij posibnik / V. I. Gusev. – K.: Libid', 2004. – 488 s.

4. Dobrohotov A. L. Vozvrashhenie metafiziki, ili kakie dejstvitel'nye uspehi sdelala metafizika so vremen Parmenida / A. L. Dobrohotov // A. L. Dobrohotov. Izbrannoe. – M.: Territorija budushhego, 2008. – S.199–215.

5. Kant I. Kritika chistogo razuma / I. Kant; [per. s nem. N. Losskij]. – M.: Mysl', 1994. – 591 s.

6. Kassirer Je. Zhizn' i uchenie Kanta / Je. Kassirer; [per. s nem. M. I. Levina] // Zhizn' i uchenie Kanta / Je. Kassirer. – SPb.: Universitetskaja kniga, 1997. – S.7–325.

7. Mariten Zh. Velichie i nishheta metafiziki / Zh. Mariten; [per. s fr. R. A. Gal'ceva] // Mariten Zh. Izbrannoe: Velichie i nishheta metafiziki. – M.: ROSSPJeN, 2004. – S.107–129.

8. Marsel' G. O smelosti v metafizike / G. Marsel': [per. s fr. V. P. Vizgin] // Marsel' G. O smelosti v metafizike: Sbornik statej. – SPb.: Nauka, 2013. – S.229–243.

9. Metafizika: Ucheb. posobie / Pod red. B. I. Lipskogo, B. V. Markova, Ju. N. Solonina. – SPb.: Izd-vo S.–Peterb. un–ta, 2008. – 563 s.

10. Perspektivy metafiziki: klassicheskaia i neklassicheskaia metafizika na rubezhe vekov / Pod red. G. L. Tul'chinskogo, M. S. Uvarova. – SPb.: Aletejja, 2001. – 415 s.

11. Petrusenko V. Nachala metafiziki (obzor istorii i problematiki) / V. Petrusenko. – Dnepropetrovsk: «FLP Serebnjak T. K.», 2014. – 320 s.

12. Tolstenko A. M. Evropejskaia metafizika: ot bytija–kak–prirody k bytiju–kak–istorii / A. M. Tolstenko. – Sankt–Peterburg: Gumanitarnaja Akademija, 2011. – 383 s.

13. Hajdegger M. Preodolenie metafiziki / M. Hajdegger; [per. s nem. V. V. Bibihin] // Vremja i bytie: stat'i i vystuplenija / M. Hajdegger. – M.: Respublika, 1993. – S.177–192.

14. Kahane Guy. The Value Question in Metaphysics // Philosophy and Phenomenological Research. – 2012. – Volume 85, Issue 1, July. – P.27–55.

15. Knappik Franz. Hegel's Essentialism. Natural Kinds and the Metaphysics of Explanation in Hegel's Theory of 'the Concept' // European Journal of Philosophy. – 2016. – Volume 24. Issue 4. – P.760–787.

16. Kupperman Joel. Metaphysics as Prolegomenon to Ethics // Midwest Studies in Philosophy. – 2000. – Volume 24. Issue 1. – P.1–16.

17. Lumsden Simon. The Rise of the Non–Metaphysical Hegel // Philosophy Compass. – 2008. – Volume 3. Issue 1. – P.51–65.

18. Macdonald Cynthia. Varieties of things: foundations of contemporary metaphysics. – Oxford: Blackwell, 2005. – 278 p.

19. Mei Todd S. Heidegger and the appropriation of metaphysics // The Heythrop Journal. – 2009. – Volume 50. Issue 2. – P.257–270.

20. Vrahimis Andreas. Modernism and the Vienna Circle's critique of Heidegger // Critical Quarterly. – 2012. – Volume 54, Issue 3. – P.61–83.

21. Withy Katherine. The Strategic Unity of Heidegger's The Fundamental Concepts of Metaphysics // The Southern Journal of Philosophy. – 2013. – Volume 5. Issue 2. – P.161–178.

Wozniak S. V., Ph.D., Assistant Professor of Department of Philosophy, Sociology and Religious Studies, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ukraine, Ivano–Frankivsk),
StepanWozniak@gmail.com

The fatality of philosophy on metaphysics

The aim of the article is to clarify and reveal what is such a heavy burden for thinking in metaphysics, what causes the need for distancing and overcoming, but whereupon a new retrieval is followed, through phenomenological description and categorical analysis. For this research, metaphysics is the most significant not so much as a specific area of knowledge, but rather as a way of organizing thought.

Since metaphysics concerns everything that goes beyond the frames of sensual experience, it is capable of acting synonymous philosophy in generally. The thought, that is focused on reflexive analyticity and systemic nature, inevitably reveals a limit – but not as a limitation that proclaims capitulation, but as work with the transcendental. It can be explained by the fact, that the way of human existence is metaphysical. The ecstatic nature of man in relation to the natural and the sensible, for sure, refers us to the fact that the essential determinations of human are on the other side of his natural foundation.

Keywords: metaphysics, super–experienced, other, phenomenology, limit–beginning.

* * *

УДК 140:316

Захаренко К.,
кандидат філософських наук, здобувач,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
lepan@ukr.net

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ НЕДЕРЖАВНИХ СУБ'ЄКТІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Максимальний результат щодо захисту вітчизняного інформаційно–культурного простору забезпечується співпрацею його державних і недержавних суб'єктів. Водночас демократичні країни мають значний

досвід використання потенціалу недержавних суб'єктів інформаційної безпеки різних громадських об'єднань, асоціацій та організацій. Так само, як і державні інститути, вони виявляються генераторами нових ідей та альтернативних підходів у сфері інформаційної безпеки. Також неурядові організації є інструментами громадського контролю, знаряддям впливу на визначення цілей і цінностей суспільства, засобами формування суспільної думки. Але не всі неурядові організації можна вважати потенційними суб'єктами інформаційної безпеки. Адже навіть ті серед них, які діють легально, іноді використовуються в інформаційній війні проти України. Саме тому держава має створювати правові, організаційні та економічні умови для розвитку недержавних суб'єктів інформаційної безпеки, а також сприяти їх усебічній співпраці з різними державними структурами.

Ключові слова: інформаційна безпека, культура безпеки, суб'єкт інформаційної безпеки.

Адекватна протидія зовнішнім і внутрішнім загрозам у сфері національної безпеки загалом та інформаційної зокрема неможлива без залучення потенціалу недержавних суб'єктів інформаційної безпеки: громадських організацій, громадських рухів, недержавних аналітичних і наукових центрів, розмаїтих об'єднань громадян – політичних, економічних, волонтерських, правозахисних, мережевих, культурно–просвітницьких тощо. Як засвідчила «Революція гідності», а також розвиток подій після неї, в Україні є нагальна необхідність інституціалізації та нового правового забезпечення діяльності громадського сектору, який виявився локомотивом суспільних змін і одним із суб'єктів у сфері національної безпеки, зокрема й інформаційної (поява «кіберармії», громадського центру «Інформаційний спротив» та ін.).

Можна погодитися з думкою фахівців про те, що фактично вся сукупність недержавного сектору, який містить об'єднання, асоціації і громадські організації, залишається поза процесом єдиної політики в сфері забезпечення національної безпеки [1, с. 162].

Дослідники В. Крутов та Г. Новицький зазначають, що аналіз законодавства і практики забезпечення національної безпеки свідчить, що в інституціональній структурі суб'єктів забезпечення національної безпеки повинні бути чітко визначене місце недержавного сектору безпеки. Необхідно усвідомлювати, що забезпечення національної безпеки здійснюється не в державі взагалі, не в абстрактному просторі, а в конкретному місці. Воно безпосередньо пов'язане з безпекою конкретних людей [1, с. 166]. Екстраполюючи вищеозначені висновки на проблему забезпечення інформаційної безпеки держави, суспільства та людини варто зазначити, що саме у співпраці державних та недержавних суб'єктів можливо досягти максимального результату щодо захисту вітчизняного інформаційно–культурного простору.

Як стверджує Ю. Лісовська, включення інститутів громадянського суспільства у систему захисту інформаційної безпеки забезпечує вирішення низки важливих завдань. По–перше, забезпечується участь громадськості у прийнятті рішень з питань інформаційної безпеки. По–друге, введення інститутів громадянського суспільства у механізм політики інформаційної безпеки забезпечує процес залучення громадян у розв'язання проблем інформаційної безпеки, їхню активну позицію з відповідних питань [2, с. 110].

Аналіз нормативно–правової бази, яка регламентує участь недержавних суб'єктів як структурних елементів системи забезпечення інформаційної безпеки, дає підстави виокремити такі її основні форми: